

Slika 1. Virje na jozefinskom planu iz 1783. godine

Slika 2. Južni dio Virja na katastarskom planu iz 1869. godine

RAZVOJ I IZGRADNJA VIRJA OD REORGANIZACIJE VARAŽDINSKOG GENERALATA DO UKIDANJA VOJNE KRAJINE

UVOD

Šlikovito podravsko naselje Virje smješteno između vinorodnog područja Bilogore i plodne dravske ravnice, ima vrlo dugu povijest. Još u rimsko doba u području Virja nalazilo se naselje Lentulis označeno i na znamenitoj *Tabuli Peutingeriani* nastaloj oko 340. godine. Godine 1244. prvi puta u pisanim izvorima spominje se kao posjed Prođavić koji se nalazio u sastavu Đurđevačkog vlastelinstva, dok se naselje Prođavić prvi puta spominje u popisu župa iz 1334. godine. Kaštel Prođavić kao sjedište posjeda, najvjerojatnije je izgrađen između 1439. i 1477. godine (Pavleš, 2001; 148, 151). Iako još uvijek postoje različita mišljenja o lokaciji srednjovjekovnog kaštela Prođavić, najvjerojatnije se nalazio upravo u prostoru središnjeg virovskog trga¹. Sve do četrdesetih godina 16. stoljeća Prođavić se razvijao kao kaštel s djelomično utvrđenim naseljem u čijem se utvrđenom središtu nalazila crkva Sv. Martina izgrađena 1484. (Cvekan, 1976; 20). Godine 1544. prilikom prodora Turaka pod vodstvom Murat-bega, Prođavić je teško stradao, pa se u izvješću iz 1548. spominje da se u Prođaviću nalazi samo 11 kmetova koji žive u utvrđenoj crkvi (Pavleš, 2001; 155). Početkom 16. stoljeća, prodorom Turaka u Slavoniju, kada otpočinje proces prilagođavanja feudalnih utvrda potrebama obrane hrvatskog kraljevstva, kaštel Prođavić tada u posjedu Ernušta, uklapa se u obrambeni sustav varaždinske vojne granice. Njegovo utvrđivanje za vojne potrebe označilo je prekretnicu u njegovu razvoju. Već 1563. godine u krajiškim izvještajima Prođavić se spominje kao utvrda okružena vodom. Zanimljivo je da se istom prilikom predlaže projekt izgradnje nove renesansne utvrde u Prođaviću koja bi preuzela dotadašnje funkcije đurđevačke utvrde (Kruhek, 1995; 237). Kako bi danas izgledalo Virje da je ta ideja realizirana, možemo samo nagađati². Od tada, pa sve do kraja 16. stoljeća nema vijesti o izgledu i sudbini Prođavića. Prva sljedeća koja potječe iz 1603. godine, donijela i novi naziv naselja - Virje. Te je godine Sabor odredio radnike za radove na utvrđivanju Virja (Pavleš, 2001; 150).³ Godine 1626. Sabor nalaže da se Virje utvrdi opkopom i nasipom, što je sudeći prema izvješću koprivničkog župnika iz 1638. godine koji javlja da potok Zdelja okružuje kaštel Virje, i učinjeno (Pavleš, 2001; 150). Od tada, pa sve do razvojačenja Varaždinskog generalata 1871. godine, Virje će se razvijati kao vojnokrajiška utvrda, čineći zajedno s Đurđevcem i Koprivnicom glavnu obrambenu liniju ostatka ostataka hrvatskog kraljevstva. Reorganizacija Varaždinskog generalata 1746. godine, kojom Virje postaje središtem kompanije, potaknut će njegov brži razvoj. Stabilizacija granica s Turcima, razvoj trgovine te krajiška prava koja će 1807. godine donekle olakšati položaj krajišnika, bit će daljnji poticaj rastu i razvoju ovog naselja koje će zahvaljujući poticajnim čimbenicima njegova razvoja već sredinom 19. stoljeća postati najveće naselje Đurđevačke pukovnije.

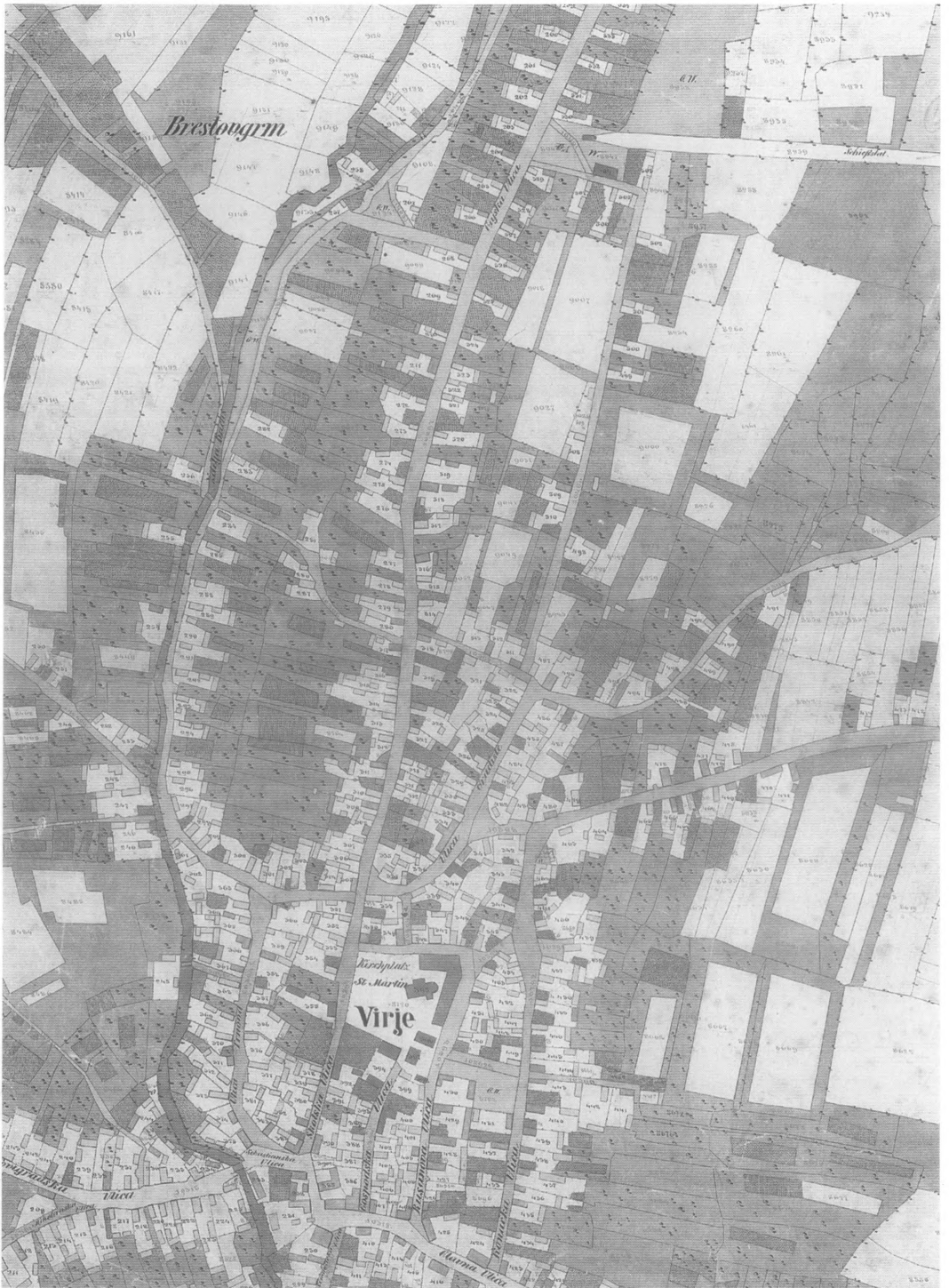
PRVI KARTOGRAFSKI IZVORI

Kao i većina podravske naselja, u kartografskim izvorima Prodačić se prvi puta javlja na Lazarusovoj karti Ugarske iz 1528. godine označen kao "Prodatz"⁴. Sve do kraja 16. stoljeća, ovo naselje nalazimo zabilježeno pod njegovim srednjovjekovnim imenom. Tako ga Augustin Hirschvogel na svojoj karti Hrvatske i Slavonije iz 1573. godine bilježi kao "Prodowis"⁵, Nicolo Angielini 1566. godine kao "Brodawiß"⁶ a Bussemacher 1592. godine kao "Prodauitz"⁷. Nakon što je početkom 17. stoljeća naselje, sada već pod imenom Virje, utvrđeno kao vojnokrajiska utvrda, susrećemo ga pod novim imenom - "Weissenthorn". Tako su ga označili Johann Winkler na svojoj karti varaždinske vojne granice iz 1639. godine⁸ kao i habsburški vojni topograf Martin Stier na karti istog područja iz 1660. godine⁹. Tek Glavačeva karta Hrvatske iz 1673. godine donosi današnji naziv ovog naselja, koje od tada preuzima i većina stranih kartografa.

Od utemeljenja varaždinske vojne granice pa sve do 1746. godine, Virje se kao omanja utvrda nalazila u sastavu koprivničke kapetanije. Zanimljivo je da Martin Stier koji je oko 1657. godine obišao sve utvrde varaždinske vojne granice, samo usputno spominje Virje, ne donoseći na žalost i njezin točrt. Odgovor na to pitanje nazire se upravo u Stierovom izvještaju iz 1657. godine u kojem govoreći o stanju koprivničke utvrde, spominje "Weissenthorn" kao stražarnicu koprivničke utvrde koja je kao i novigradska utvrda u izrazito lošem stanju¹⁰. Ona je, govori Stier, nalazeći se na putu između Đurđevca i Koprivnice imala manju ulogu izviđanja i dojavljivanja u slučaju naglih pokreta turske vojske. To je ujedno razlog izostanka nastanaka kartografskih prikaza virovske utvrde kakvi su tijekom 16. i 17. stoljeća nastajali za druge veće utvrde varaždinske vojne granice.

REORGANIZACIJA VARAŽDINSKOG GENERALATA I NOVA ULOGA VIRJA

Usprkos manjoj vojnoj ulozi virovske utvrde, naselje Virje počelo se obnavljati već sredinom 17. stoljeća. Prve podatke o tome nalazimo u izvještajima komarničkog arhidakona u kojem se navodi da u Virju 1659. godine živi 175 kućedomaćina. Iz kanonskih vizitacija za 1671. godinu saznajemo da je te godine u Virju bilo 52 kuće, da bi u vizitacijama iz 1680. bile zabilježene čak 317 kuća (Krivošić, 1983; 160). Na temelju toga zaključujemo da je obnova naselja Virje započela znatno prije oslobođenja Slavonije od Turaka. Karlovačkim mirom sklopljenim 1699. kojim je granica između Osmanskog Carstva i Habsburške Monarhije pomaknuta na rijeku Savu, varaždinska vojna granica prestaje biti neposredna linija razgraničenja Osmanskog Carstva i Habsburške Monarhije. Ta je činjenica svakako poticajno djelovala na daljnji razvoj Virja koje je imalo znatno povoljnije topografske uvjete izgradnje od obližnjeg Đurđevca čiji je razvoj bio ograničen čestim poplavama. Reorganizacijom Varaždinskog generalata 1746., stare krajiške kapetanije, zamijenjene su novim pukovnijskim ustrojem. Temeljem spomenute reorganizacije koja je provedena po ukazu Marije Terezije, Varaždinski generalat čine dvije pukovnije - Križevačka i Đurđevačka. Svaka od ovih pukovnija sastojala se od 12 kumpanija. Po novom ustroju Generalata jednim od sjedišta kumpanija postaje i Virje. Tako su nakon reorganizacije Varaždinskog generalata ojačale centralne vojne funkcije Virja koje su sada poticajno djelovale na razvoj naselja. Razvoj naselja nije se odražavao u značajnijem porastu kuća. Naime, iz vizitacija saznajemo da je Virje 1733. imalo 403 kuće, 1771. 410 kuća a 1783. godine 414 kuća. No, broj stanovnika konstantno je rastao. Tako je 1771. godine vizitacijama u Virju zabilježeno 2 281 stanovnika 1789. godine njih 2 542 (Krivošić, 1983; 160, 163).

Slika 3. Središnji i sjeverni dio Virje na katastarskom planu iz 1869. godine

Nakon reorganizacije Vojne krajine, u Hrvatskoj i Slavoniji u sklopu izmjere Habsburške Monarhije provedena je prva topografska i ekonomska (katastarska) izmjera koja je po caru Josipu II dobila naziv jozefinska izmjera. Izmjera Varaždinskog generalata pod nadzorom natporučnika Jeneya obavljena je tijekom 1781. i 1782. godine. Kao rezultat toga rada 1782. godine nastaje topografska karta Varaždinskog generalata u mjerilu 1:28 800 u 26 listova¹¹. Istodobno s topografskom izmjerom, obavljena je i detaljna ekonomska izmjera posjeda (*Öconomische Landesaufnahme*) i zemljišnih čestica (tzv. *Grundaussmessung*). Temeljem detaljne izmjere nastale su karte u mjerilu 1:3 600 i 1:7 200 popraćene popisima čestica koji su imali karakter katastra, a koji je poznat pod nazivom - jozefinski katastar. Na žalost, planovi i popisi čestica ekonomske izmjere Varaždinskog generalata nisu sačuvani u cijelosti, no list s prikazom Virja iz 1783. godine izrađen u mjerilu 1:7 200 sačuvan je i danas. Čuva se u Kartografskoj zbirci Hrvatskog državnog arhiva¹². Jozefinski katastarski (ekonomski) plan, prvi je poznati kartografski prikaz Virja u krupnijem mjerilu.

Jozefinski ekonomski plan Virja dragocjen je izvor za rekonstrukciju izgleda toga naselja nakon reorganizacije Generalata, osobito stoga što je spomenuti plan nastao prije zahvata rušenja koji su u svrhu regulacije naselja provedeni krajem 18. i početkom 19. stoljeća. U tlocrtu naselja Virje, 1783. godine još uvijek je jasno vidljiva dvojaka struktura naselja: nepravilna jezgra nekad utvrđenog te vanjski dio naselja manje-više pravilno formiranih ulica i kućnih čestica. Iako je Virje reorganizacijom Generalata kao sjedište kumpanije dobilo nove vojne funkcije, jenjavanjem Turske opasnosti Virje počinje gubiti svoje fortifikacijske elemente - jedini trag nekadašnje utvrde sada su ostaci vodenog opkopa oko središnjeg trga koji nam daju naslutiti veličinu i konture starih virovskih utvrda.

Staru jezgru Virja 1783. godine čini trg označen kao "Krichplatz" kojim svojim volumenom dominira stara župna crkva Sv. Martina koja je sa svoje sjeverne i istočne strane još uvijek okružena vodenim opkopom. Crkva je u vrijeme izrade ove karte bila nedavno obnovljena. Naime, crkva je u požaru 1735. godine potpuno izgorjela. Iako je 1738. godine obnavljana, njezinu je temeljitu obnovu 1764. godine proveo dugogodišnji virovski župnik Mihovil Igerčić (1748-1792). Tako obnovljena crkva stajala je sve do 1832. godine kada je na njezinu mjestu sagrađena nova, današnja župna crkva (Cvekan, 1976; 58-59). Tako je ova karta ujedno i jedan od rijetkih spomena stare virovske crkve. Ova karta dokumentira još jednu nestalu starinu Virja - stari župni dvor koji je podignut nakon požara 1735. godine u kojem je stradao još stariji župni dvor¹³. Drveni župni dvor nakon spomenutog požara izgrađen je neposredno uz crkveni toranj. Stajao je tamo sve do 1783. godine kada je nastala ova karta. Godine 1783. nakon što je virovska zajednica otkupila jednu kuću sa zapadne strane trga od obitelji Kendel, župni je dvor premješten a stara zgrada koja je još uvijek prikazana ovom kartom, srušena.

Osim crkve, unutar stare jezgre do 1783. godine sačuvalo se tek još nekoliko kuća (u vrijeme dok je Virje bilo utvrđeno spominje se da je unutar zidina bilo oko 30-tak kuća!). S južne strane jezgre također je još uvijek vidljiv trag opkopa koji će biti zatrpan u regulacijama početkom 19. stoljeća. Uz sam južni opkop nakon reorganizacije Generalata izgrađena je stan satnika Kendela. S istočne strane opkopa izgrađene su četiri kuće stiješnjene između vodenog opkopa i ceste koja ga je okruživao. Uz glavni trg nalazila se i škola koja u Virju djeluje od 1759. godine.

Preostali dio naselja odlikuje se znatno pravilnijom strukturom. Nepravilniju strukturu pokazuju samo glavni prilazni putovi čija je trasa određena topografijom terena te pravac ulice Gradište, koja

je kao glavna prilazna cesta nekadašnjoj utvrdi, jedan od najstarijih putova na području naselja Virja. O starosti ovog predjela svjedoči i njegov naziv "gradište" koji je bio razlogom što su neki istraživači upravo na ovom lokalitetu tražili srednjovjekovni Prodavić. No, duž starog puta Gradište, kuće koje su položene pravilno, gotovo tipski, sasvim su sigurno novijeg datuma, pa se osim nepravilne trase starog puta u ovom predjelu Virja 1783. godine više ne naziru tragovi stare naseljenosti. Od ulica već su formirane i izgrađene pet glavnih ulica u smjeru sjever - jug. Zapadnu stranu trga omeđivala je ulica koja je u kasnijoj regulaciji nestala pa je promet zapadnom stranom kasnije preuzela Školska i Pokrajnja ulica. Južno od Virja na karti je označeno groblje i kapela Sv. Jakova. Staro groblje uz kapelu Sv. Sebastijana koje je bilo na početku Sebastijanske ulice, zbog širenja naselja 1773. godine je ukinuto. Tako je ovo groblje, u vrijeme izrade ove karte već postalo glavno virovsko groblje. Ovdje ga vidimo prije njegova proširenja do kojeg je došlo 1809. godine (Cvekan, 1976; 87). I kapela Sv. Jakova označena na ovom planu još je stara drvena kapela, koja, iako se prvi puta spominje 1706. godine, sasvim sigurno postoji znatno duže.

Oko naselja nalazile su se poljoprivredne površine stanovnika Virja. Bilo su to vrtovi, oranice, livade a na okolnim brežuljcima južno od naselja i vinogradi. Na livadama su se nalazila i vojna vježbališta. Tako je čitav jedan prostrani predjel zapadno od Virja označen kao Taborište dok je sa sjeverne strane, uz cestu prema Molvama označeno vježbalište ("Exercier Platz"). Uz ovo vježbalište na spomenutom je planu označena je i omanja plantaža dudova svilca (Maulbeer Garten)¹⁴, a zapadno od vježbališta vojno spremište.

Tako izgledalo i živjelo Virje u kojem je u vrijeme nastanka ove karte bilo izgrađeno 414 kuća u kojima je živjelo oko 2 500 stanovnika. Nove centralne funkcije koje je Virje dobilo kao sjedište kumpanije, kao i sve snažniji razvoj trgovine i obrta, poticajno su djelovale na razvoj Virja i tijekom 19. stoljeća. O tome svjedoče i podaci o broju stanovnika. U razdoblju od 1789. godine kada je u Virju živjelo 2 542, 1857. godine tu je živjelo čak 5 140 stanovnika, što znači da se broj stanovnika u promatranom razdoblju udvostručio čime je Virje postalo najveće naselje Đurđevačke pukovnije, prerastavši brojem stanovnika Đudrevac i Novigrad. U narednim godinama porast stanovnika se nastavio pa je pri popisu 1869. godine u Virju zabilježeno 6 024 stanovnika (Korenčić, 1979; 260).

VIRJE NAKON REGULACIJE NA KATASTARSKOM PLANU IZ 1869. GODINE

Godine 1806. u Habsburškoj Monarhiji otpočela je nova topografska i katastarska izmjera kojom su bile obuhvaćene i sve hrvatske zemlje. Izmjera je po caru Franji I. dobila naziv franciskanska izmjera. Franciskanska katastarska izmjera Hrvatske i Slavonije trajala je od 1847. do 1877. godine. Virje s najužom okolicom koje je činilo katastarsku općinu Virje izmjereno je 1869. godine. Kao rezultat izmjere nastao je katastarski plan Virja u mjerilu 1:2 880 koji nam vjerno prezentira izgled i razvoj Virja uoči ukinuća Varaždinskog generalata.

Već 1791. godine zbog znatnog razvojnog skoka što ga je Virje doživjelo na prijelazu stoljeća, postavilo se pitanje regulacije naselja, osobito njegova središnjeg dijela koji je još uvijek odudarao svojom zbijenom nepravilnom strukturom. Stoga je u svrhu boljeg uređenja naselja, između 1791. i 1812. godine izvršena regulacija središnjeg dijela Virja. Na planu iz 1869. godine vidimo da je srušeno sedam kuća koje su stajale neposredno uz vodene opkope gradskog središta. Put koji je prolazio sjeverozapadnim uglom trga sada je ukinut, čime je glavni virjanski trg dobio pravilan tlocrt. Na ovom planu po prvi puta vidimo i novu crkvu Sv. Martina izgrađenu 1832/33 godine koja i danas

krasi glavni virovski trg. Oko crkve Sv. Martina još je ostao samo sjeveroistočni dio vodenog opkopa. Godine 1846. satnik Franjo Makson dao je izravnati i urediti prostor trga. Radove na uređenju trga obavili su Virovci pod vodstvom natporučnika Franje Rusana, brata Ferde Rusana. Pru uređenju trga, desna ruka Rusanu bili su Stjepan Miketić te Ivan Cvetković, vojni geometar (*Cvekan, 1976; 35*). Na novouređenu trgu Lambert Žerdik, umirovljeni šumar donjomiholjačkog vlastelinstva posadio je 1910. godine park, koji svojim velikim i gustim krošnjama i danas ukrašava spomenuti trg.

Osim promjena u središtu naselja, zamjetne su i znatnije promjene u preostalim dijelovima Virja. Na ovom planu prvi puta vidimo Prekpotočnu ulicu - novoosnovanu ulicu uz rječicu Zdelju koja je u vrijeme nastanka ove karte već gotovo potpuno izgrađena. Najviše novih kuća izgrađeno je duž glavnih prilaznih pravaca gradu. Pri tome, najpravičniju strukturu izgradnje pokazuje ulica Gaj u koju je premješten najveći dio kuća srušenih prilikom regulacije središta. Brojne nove kuće sagrađene su i južno od groblja u predjelu Gorička. Ta nam činjenica potvrđuje da se Virje sredinom 19. stoljeća razvijalo pod snažnim utjecajem svojih prometnih funkcija. No utjecaj krajiškog sustava u pogledu izgradnje naselja ovdje nije bio toliko jak kao u nekim drugim vojnokrajiškim krajevima. Iako su ulice središta imale koliko-toliko pravilan tlocrt, u odnosu na stanje koje smo vidjeli 1783. godine, zapaža se mnogo manja pravilnost u smislu položaja izgrađenih kuća. To je osobito uočljivo upravo u središnjim ulicama čija je parcelacija zbog sve veće gustoće izrađenosti izgubila nekadašnju pravilnost. Tako, dok središnji dio naselja s pravilnim proširenim središnjim trgom, nakon regulacija koje brišu posljednje tragove nekadašnje srednjovjekovne urbane strukture gradske jezgre, jača svoju vojnokrajišku fizionomiju, vanjski dijelovi naselja sve više se razvijaju pod utjecajem trgovine i prometa gubeći fizionomiju vojnokrajiške stroge pravilnosti rasporeda kućnih čestica.

Ipak, po fizionomskoj strukturi i prostornom rasporedu centralnih funkcija Virje je sredinom 19. stoljeća još uvijek bio karakterističan vojnokrajiški grad s pravilnim prostranim trgom te središnjim vojnim i upravnim institucijama koje su smještene duž vanjskog oboda glavnog trga. Udaljavanjem od jezgre, broj drvenih kuća sve je veći. Najveći broj zidanica izgrađen je duž Novigradske ulice te Mitrovica koje su ujedno vršile i funkciju glavne regionalne prometnice Đurđevac-Novigrad. Broj zidanih kuća osobito je porastao nakon katastrofalnih požara koji su 1818. i 1863. godine zahvatili Virje. Prilikom požara 1863. godine u Virju je izgorjelo čak 270 kuća (*Cvekan, 1976; 37*).

Na ovom su planu označena i imena nekih virovskih ulica. Osobito je zanimljivo usporediti stanje izgrađenosti i imena ulica koje spominje Ignacije Uzorinac, virovski župnik u svom opisu Virja iz 1823. godine¹⁵, sa stanjem koje vidimo na spomenutom planu iz 1869. godine. I Uzorinac ističe da su četiri glavne prilazne ceste ujedno virovske ulice najdinamičnije izgradnje. Glavna prilazna cesta iz smjera zapada nazivala se Novigradska ulica. Glavna cesta koja vodi od središta prema Đurđevcu označena je samo kao Glavna lica, dok je Uzorinac već 1823. godine zove Mitrovica, ističući da mu nije poznato podrijetlo imena ove virovske ulice. Između Mitrovica i Novigradske nalazi se Sebastijanska ulica u kojoj se do pred kraj 18. stoljeća nalazila kapela i groblje Svetog Sebastijana. Glavna prilazna cesta sa sjevera je ulica Gaj a s istoka Molvarska ulica. U središtu Virja imenom je označeno pet ulica koje se paralelno pružaju u smjeru sjever-jug. Idući sa zapada, prva je Ulica Trnova (Uzorinac je zove Trnovec) duž koje su uglavnom izgrađene drvene kuće nepravilne parcelacije. Slijedeća paralelna ulica je Školska ulica koja se protezala od kapetanije i škole do ulice Mitrovica na jugu. Sjeverni produžetak ove ulice (po početka ulice Gaj) Uzorinac naziva Posrednja ulica, no na ovom planu taj naziv nije upisan. Spojna ulica između Mitrovica i glavnog trga nosila je naziv Gospodska ulica, dok je ulica koja je prolazila s istočne strane glavnog trga ponijela Rusanovo

ime. Ulica koja je spajala Molvansku sa Mitrovićom nazivala se Konačkom ulicom jer je vodila prema virovskim konacima sjeveroistočno od Virja.

U Virju su se sredinom 19. stoljeća nalazila dva velika žitna spremišta, jedno vojno u predjelu Gaj a drugo seosko u Mitrovići. U sjevernom dijelu grada, uz vojno vježbalište uređena je i prostrana streljana. Osim vojnih, jačale su i druge centralne funkcije naselja. Tako u Virju sada djeluju i dvije škole, erarska njemačka te trirazredna pučka škola. Razvoj prometa kao i potrebe sve brojnije vojske smještene u okolici Virja, poticali su i sve snažniji razvoj obrta i trgovine. Među virovskim trgovcima i obrtnicima osobit je ugled imao Mijo Tottar, trgovac i veleposjednik koji je u Virju otvorio veliku željezariju a zatim i svilanu koja je izvozila svilu u Beč i Italiju (Kolar, 2002; 94). Tako je Virje sredinom 19. stoljeća postalo jedno od posljednjih uporišta razvoja hrvatskog svilarstva, čija gospodarska grana netragom nestaje već u drugoj polovici 19. stoljeća.

Trgovina i obrt postali su dominantnim čimbenicima razvoja Virja i prije ukidanja Varaždinskog generalata kojim je ovo naselje izgubilo svoje dotadašnje vojne centralne funkcije. Gospodarski razvoj temeljen na trgovini i obrtu, osiguralo je Virju tijekom čitavog 19. stoljeća ne samo snažan prostorni i demografski rast, već i povoljnu osnovu za integraciju u gospodarski i prometni sustav građanske Hrvatske.

Bilješke:

1. S ovom se tezom slažu Pavleš (2001; 151) i Cvekan (1976; 20), dok Lovrenčević (1985; 171-172) smatra da se stari kaštel Prodavić nalazio na lokalitetu Gradišće, sjeveroistočno od središta Virja.
2. Na žalost, do danas je pronađen samo spomenuti krajiški izvještaj. Projekt predložene utvrde u Virju na žalost do sada nije pronađen.
3. Pavleš, Ranko (2001.)
4. Original karte čuva se u Nacionalnoj biblioteci u Budimpešti.
5. Karta nosi naslov "Schlaviae, Croatiae, Carniae, Istriae, Bosniae, finitimarumque regionum nova descriptio/ Augustin Hirschvogel. Primjerak karte čuva se u Kartografskoj zbirci Hrvatskog državnog arhiva, sign. A.II.12
6. Croatiae et Slavonia/ Nicolò Agiellini. Primjerak karte čuva se u Nacionalnoj biblioteci u Beču (Nationalbibliothek), Cod. 8609.
7. Karta nosi naslov "Slavoniae, Croatiae, Bosniae & Dalmatiae pars maior". Primjerak karte čuva se u Hrvatskom povijesnom muzeju, inv. broj 3814
8. Karta se čuva u Hrvatskom državnom arhivu, fond Ujedinjena Geralkomanda, uvezani spisi Varaždinskog generalata.
9. Mappa über die Windische, Petrinianische und Banatische Granitzen. Martin Stier, 1660. Karta se čuva u Nacionalnoj biblioteci u Beču (Nationalbibliothek), Cod. 8608, fol. 32.
10. Stierov izvještaj o koprivničkoj utvrdi zajedno s nacrtima iste čuva se u Österreichische National Bibliothek, Cod. 8608. prijevod izvještaja objavio je Krmpotić (1997; 54).
11. Militär-Mappa des Warasdiner Generalats. Augenhommen unter Direktion des Obersleutenant Jeney in den Jahren 1781-1782". Kartografska zbirka Ratnog arhiva u Beču, sign. B-lx-a-799.
12. Kartografska zbirka, sign. B.V.587
13. Arhiđakon Bistricaj 1733. godine opsuje kao drvenu kuću na kat koja je stajala na hrastovim stupovima. (Cvekan, 1976; 93)
14. Dudov svilac sadio se po ukazu Marije Terezije. O tome opširnije vidi u: Kolar-Dimitrijević (2002)
15. Uzrinčev opis Virja iz 18234. godine obavio je Cvekan (1976)

Literatura:

1. Adamček Josip (1980): Agrarni odnosi u hrvatskoj od sredine XV do kraja XVII stoljeća. Sveučilišna naklada Liber, Zagreb.

2. Brdarić, Franjo (1937): Arhidakonat Komarnički 1334-1934, Podravski zbornik, br. 19-20,
3. Cvekan, Paškal (1976): Virje.
4. Kaser, Karl, (1997): Slobodan seljak i vojnik, I, II, Zagreb, Naprijed.
5. Kolar - Dimitrijević, Mira (2002): Gospodarsko-socijalne prilike u Virju od 1929. do 1941. godine. Časopis "Podravina", br. 1, Koprivnica, str. 119-136
6. Kolar-Dimitrijević, Mira (2002): Podravsko svilarstvo do 1868. godine. Časopis Podravina, br. 2, Koprivnica, str. 86-98
7. Korenčić, Mirko (1979): Naselja i stanovništvo SR Hrvatske 1857-1971. Republički zavod za statistiku SRH, JAZU, knjiga 54, Zagreb
8. Krivošić, Stjepan (1983): Stanovništvo Podravine 1659-1859. godine. Podravski zbornik,, Koprivnica, str. 147-164
9. Krivošić, Stjepan (1986-1987): Virje (iz demografske povijesti Đurđevačke krajiške regimente), I-II, Podravski zbornik, 12-13, Koprivnica, str. 115-135, 77-103
10. Krmpotić, Ljudevit (1997): Izvještaji o utvrđivanju granica Hrvatskog Kraljevstva od 16. do 18. stoljeća. Nakladni zavod Hrvatski zapisnik, Hannover - Karlobag - Čakovec.
11. Kruhek, Milan (1995): Krajiške utvrde i obrana hrvatskog kraljevstva tijekom 16. stoljeća. Institut za suvremenu povijest, Zagreb.
12. Lovrenčević, Zvonko (1985): Srednjovjekovne gradine u podravskoj regiji. Podravski zbornik br. 11, Koprivnica, str. 168-200
13. Pavleš, Ranko (2001): Koprivničko i đurđevačko vlastelinstvo: povijest, topografija, organizacija. Koprivnica.
14. Tišljar, Ivica (1979): Iz povijesti virovske trgovine. Podravski zbornik br. 5, Koprivnica, str. 266-270

SUMMARY

dr. sc. Mirela SLUKAN ALTIĆ

DEVELOPMENT AND BUILDING OF VIRJE FROM THE REORGANISATION OF THE VARAŽDIN GENERALATE TILL THE REPEALING OF THE MILITARY BORDER

Based on cartographic sources, author analyse spatial development of the settlement Virje during the second half of the 18 and the first half of the 19 Century. Reorganisation of the Varaždin Generalate in which Virje became headquarter of the captancy, represent important turning point in the historical development of Virje. Physiognomy of Virje after the reorganization of the Generalate, author documented by josephinian cadastral plan dating from 1783, which is the oldest known detailed cartographic presentation of Virje. In this plan, we still can clearly see the dual town core of Virje: irregular formerly fortified medieval core and more recent outer part of the settlement with more regularly formed streets and households. Stabilization of the borders with Turks as well as trade and traffic development during the first half of the 19 Century, gave a new impulse to the development of Virje. Spatial development and physiognomy of Virje around middle 19 Century author presented by cadastral plan dating from 1869. According that plan, at that time, Virje was still characteristic military border town with regular central square and administrative and military houses situated around the outer edge of the central square. After the regulation carried out around 1812, which erased last traces of formerly medieval structure of the town-core, the central square became bigger and more symmetrical. In the same time, outer streets started to lose it's strictly regularly structure characteristic for the military border town and begin it's development strongly influenced by trade and traffic.